

подаваше ржка, и срѣщу извѣстна материална компенсация, ги насърдчаваше къмъ възстание, къмъ освобождение. Ако нацията е едно универсално понятие и ако въ прѣдставленията на революционната класа отъ началото на 19. и края на 18. вѣкъ свободата е единъ абсолютенъ принципъ, еднакво полезенъ за господаря и рсба, защо да сжществуватъ подчинени народи? Кой дава право на тиранитѣ да коватъ вериги за свободата и щастието на народитѣ? Ако това е слабостта на послѣднитѣ — трѣбва да имъ се помогне; ако причината сж тиранитѣ — трѣбва да имъ се отсѣчатъ главитѣ! Да живѣе независимостта на универсалното човѣчество! Voilà! ¹⁾ И революционната армия, която идеализираше даже своитѣ грѣшки, трѣгна по свѣта, и разнесе идеитѣ на братството, и чупѣше робски вериги. Египетскитѣ пирамиди, далечъ на хиляди мили отъ Европа, бѣха чакали — споредъ гениалното изражение на Наполеона — четири хиляди години за да бждатъ... пакъ заробени. Азия, въ която условията за една революция по типѣтъ на френската, не бѣха още съзрѣли, затрѣпера прѣдъ великия жестъ на революционната армия. Турция, която застрашаваше нѣкога Еворпа, склони на отстѣпки. Но имаше и други съображения въ смѣткитѣ на революционната класа, насърдчавайки поробенитѣ народи, да се освободятъ отъ робството, когато отстѣпкитѣ на азиатския деспотизмъ не задоволяваха агентитѣ на революционитѣ войни. Колкото и да идеализираше своето движение, буржуазията чувствуваше, че все пакъ въ основата на тоя универсаленъ идеализмъ лежи единъ локаленъ или универсаленъ, все едно, егоистиченъ стремежъ — завладѣване нови пазари за нейнитѣ стоки. Революцията отъ 1789. г. бѣше направила отъ Франция една първостепенна индустриална страна, като даде на нѣиниятъ новъ

¹⁾ „Celui qui opprime une seule nation se déclare l'ennemi de toutes“ — е казано въ извѣстната «Déclaration des droits».